

Załącznik
do Uchwały Nr 695/LIII/2014
Rady Miasta Częstochowy
z dnia 26 czerwca 2014 r.

Program działań na rzecz seniorów na lata 2014-2020 „Częstochowa seniorom”

Częstochowa, 2014 r.

Spis treści

1	Wstęp.....	4
2	Diagnoza	5
2.1	Osoby starsze w Unii Europejskiej.....	5
2.2	Osoby starsze w Polsce.....	6
2.3	Osoby starsze w Częstochowie.....	7
2.1.1	Struktura wiekowa mieszkańców Częstochowy.....	7
2.1.2	Sytuacja seniorów na terenie miasta.....	10
3	Formy pomocy dla seniorów.....	13
3.2.	Program Standard Pomocy Społecznej - Interwencja i Wsparcie.....	14
3.3	Częstochowskie Centrum Aktywności Seniorów	14
3.4	Domy Pomocy Społecznej.....	15
3.5	Ośrodek Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimera.....	16
3.6	Zakłady Opiekuńczo-Lecznicze oraz świadczenia w zakresie pielęgniarstwa opieki długoterminowej domowej.....	17
3.7	Programy zdrowotne.....	18
3.8	Place rekreacji ruchowej.....	19
3.9	Kawiarenka dla seniora.....	20
3.10	Uniwersytety Trzeciego Wieku.....	20
3.11	Karty Częstochowski senior.....	21
3.12	Dofinansowanie imprez na rzecz seniorów.....	22
3.13	Miejska rada seniorów.....	22
4	Misja, obszary działania, cele.....	25
4.1	Misja.....	25
4.2	Obszary działania.....	25
4.2.1	Obszar I: Zdrowie i profilaktyka zdrowotna.....	25
4.2.2	Obszar II: System wsparcia - infrastruktura i usługi socjalne.....	25
4.2.3	Obszar III: Aktywność i udział w życiu społecznym seniorów.....	27
4.2.4	Obszar IV: Integracja międzypokoleniowa.....	27
5	Wskaźniki	29
6	Monitoring i ewaluacja.....	31
7	Podsumowanie.....	31

Indeks tabel

Tabela 1: Prognoza ludności Polski w wieku poprodukcyjnym do 2035 r.....	6
Tabela 2: Liczba mieszkańców Częstochowy.....	7
Tabela 3: Liczba ludności miasta Częstochowy z podziałem na grupy wiekowe oraz dzielnice.....	8
Tabela 4: Ludność Częstochowy według grup ekonomicznych w świetle NSP z lat 2002-2011.....	9
Tabela 5: Ocena sytuacji osób w wieku senioralnym w Częstochowie.....	10
Tabela 6: Działania, które należałoby podjąć, bądź usprawnić aby osobom w wieku senioralnym żyło się lepiej w Częstochowie w opinii badanych mieszkańców (n=313).....	10
Tabela 7: Czy istnieje zjawisko przemocy domowej wobec osób starszych?.....	12
Tabela 8: Liczba osób kierowanych przez MOPS i umieszczanych w domach pomocy społecznej.....	16
Tabela 9: Liczba podopiecznych Ośrodka Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimera.....	17
Tabela 10: Programy zdrowotne realizowane w Częstochowie w latach 2010-2013.....	18
Tabela 11: Wysokość środków przekazanych na realizację programów zdrowotnych w latach 2010-2013.....	19
Tabela 12: Wykaz udzielonych dotacji w latach 2010-2013.....	22
Tabela 13: Wykaz partnerów w Programie Aktywności Lokalnej.....	24

Indeks wykresów

Wykres 1: Prognoza ludności według płci w Polsce w latach 2015-2035.....	7
Wykres 2: Liczba mieszkańców objętych usługami opiekuńczymi w Częstochowie w latach 2010-2013.....	13
Wykres 3: Średnia długość życia na przestrzeni wieków.....	32

1 Wstęp

**„Nie starzeje się ten,
kto nie ma na to czasu”
Benjamin Franklin**

Program działań na rzecz seniorów na lata 2014-2020 „Częstochowa seniorom”, zwany dalej Programem, jest zgodny i wynika z celu strategicznego nr 3 - Senior, osoby niepełnosprawne aktywni i bezpieczni socjalnie, Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy na lata 2014-2020.

Program ma na celu tworzenie warunków do działań promujących aktywność seniorów, zapewniających poczucie bezpieczeństwa oraz określa zadania mające na celu przystosowanie infrastruktury do potrzeb i możliwości osób starszych. Ma również na celu zmianę sposobu postrzegania seniorów przez społeczeństwo, w szczególności dzieci i młodzież.

Program „Częstochowa seniorom” jest odpowiedzią na wyzwania współczesności, w tym zmieniającą się sytuację demograficzną. Jest kompatybilny z przyjętym uchwałą Nr 237 Rady Ministrów dnia 24 grudnia 2013 r. Rządowym Programem na rzecz Aktywności Społeczności Osób Starszych na lata 2014-2020.

Odbiorcami Programu są osoby w wieku senioralnym. W literaturze starość określa się jako fazę życia oraz pewien etap w życiu człowieka: *Za początek starości na ogół przyjmuje się 60. lub 65. rok życia, często równoznaczny z osiągnięciem wieku emerytalnego. Ludzie starzy są złożoną, niejednorodną grupą nie tylko pod względem stanu zdrowia, ale także sytuacji społeczno-ekonomicznej i życiowej, sprawności fizycznej bądź psychicznej, dlatego też często okres starości dzieli się na podokresy, wyróżniając starość wczesną (zwaną wiekiem podeszłym, od 60. do 74. roku życia), późną (75-89 lat) oraz bardzo późną (zwaną długowiecznością, powyżej 90. roku życia). Odmienne uwarunkowania zdrowotne i pozazdrowotne przekładają się na różną jakość życia seniorów w tych jakże zróżnicowanych podokresach wieku starszego.*¹

Zamierzeniem Programu jest skierowanie oferty działań i usług do wszystkich wymienionych grup wiekowych.

Program powstał we współpracy Wydziału Promocji Zatrudnienia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Częstochowy z innymi Wydziałami, jednostkami organizacyjnymi Miasta oraz organizacjami pozarządowymi realizującymi działania na rzecz środowiska senioralnego.

---

¹ B. Tobiasz-Adamczyk, M. Brzyska, *Wybrane aspekty socjologiczne wieku starszego*, „Świat Problemów” 2011, nr 11, s. 5.

2 Diagnoza

2.1 Osoby starsze w Unii Europejskiej

Należy zauważyć, że struktura społeczeństwa Unii Europejskiej (UE) zmienia się – stale przybywa osób starszych. W dniu 1 stycznia 2010 r. w państwach członkowskich UE-27 żyło nieco ponad 87 mln osób w wieku 65 lat i starszych, co stanowi około 17,4% ludności UE². Te dane można porównać z danymi z dnia 1 stycznia 1985 r., kiedy w państwach członkowskich UE-27 osób w wieku 65 lat i starszych było 59,3 mln (12,8% ludności UE). W ciągu ostatniego stulecia następował stały wzrost średniego trwania życia, zaś w ostatnich dziesięcioleciach – począwszy od lat 70. XX wieku – odnotowano również spadek współczynnika dzietności. Powszechnie uważa się, że w następnej połowie stulecia proces ten pogłębi się. W celu rozwiązania problemów związanych ze starzeniem się społeczeństwa konieczna wydaje się analiza sytuacji w perspektywie długoterminowej. Wiele z wyzwań, które wynikają ze starzenia się społeczeństwa ma charakter uniwersalny, między innymi:

- obciążenie publicznych budżetów i systemów fiskalnych,
- obciążenie systemów emerytalnych i zabezpieczenia społecznego,
- dopasowanie gospodarki i w szczególności miejsc pracy w związku ze starzeniem się siły roboczej,
- potencjalne braki na rynku pracy w związku z mniejszą liczbą osób w wieku produkcyjnym,
- prawdopodobne zapotrzebowanie na większą liczbę wykwalifikowanych przedstawicieli zawodów służby zdrowia,
- większe zapotrzebowanie na usługi opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej (zinstytucjonalizowanej),
- potencjalny konflikt międzypokoleniowy związany z podziałem zasobów.

Zmiany demograficzne, które dotyczą kraje UE, oprócz wielu zagrożeń stanowią szansę na rozwój nowych gałęzi przemysłu i usług. Istnieje potrzeba opracowania szerokiego wachlarza nowych technologii, które mogłyby pomóc starszym osobom zachować samodzielność i żyć dłużej we własnych domach, oraz które mogłyby zmienić sposób świadczenia usług opieki lub stworzyć bardziej spersonalizowane usługi odpowiadające konkretnym potrzebom pacjentów.

---

²Eurostat – Statistical Books, Aktywność osób starszych i solidarność międzypokoleniowa Statystyczny portret Unii Europejskiej 2012, s. 9

2.2 Osoby starsze w Polsce

Proces demograficzny związany ze starzeniem się ludności cechuje się coraz większą dynamiką. W ostatnich latach wskaźnik starzenia się w Polsce z roku na rok wzrasta. Obecne procesy ludnościowe charakteryzują się również spadkiem przyrostu naturalnego.³

Według przewidywań GUS liczba osób w wieku powyżej 65 roku życia zwiększy się w roku 2035 do 8,35 mln, co stanowić będzie 23% ogólnej populacji kraju. Relacja osób pracujących i niepracujących ulegnie przy tym znacznemu pogorszeniu. W 2035 r. na 1000 osób w wieku produkcyjnym będzie przypadać średnio 736 osób w wieku nieprodukcyjnym, a w 2060 roku już 1070. Aż tak znaczne obniżenie proporcji będzie miało poważne skutki dla wzrostu gospodarczego.

Poniższa tabela obrazuje prognozę ludności Polski do 2035 r. według płci w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 1: Prognoza ludności Polski w wieku poprodukcyjnym do 2035 r.

PROGNOZA LUDNOŚCI POLSKI W WIEKU POPRODUKCYJNYM (w tys.)			
Rok	Ogółem	Mężczyźni 65+	Kobiety 60+
2015	7 380,3	2 295,0	5 085,3
2020	8 367,9	2 762,7	5 605,2
2025	8 996,7	3 170,6	5 826,1
2030	9 289,1	3 333,8	5 955,3
2035	9 621,7	3 419,8	6 201,9

Źródło: Opracowania własne na podstawie: *Prognoza ludności na lata 2008 - 2035*. GUS, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_L_prognoza_ludnosci_na_lata2008_2035.pdf.

Na podstawie prognozy GUS można wywnioskować, iż najwyższy wzrost osób starszych w Polsce będzie mieć miejsce w latach 2015-2020, gdzie przewiduje się wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym o ponad 987 tysięcy, czyli o 13,4%. W skali całego społeczeństwa liczba osób starszych w roku 2020 stanowić będzie ponad 22%.

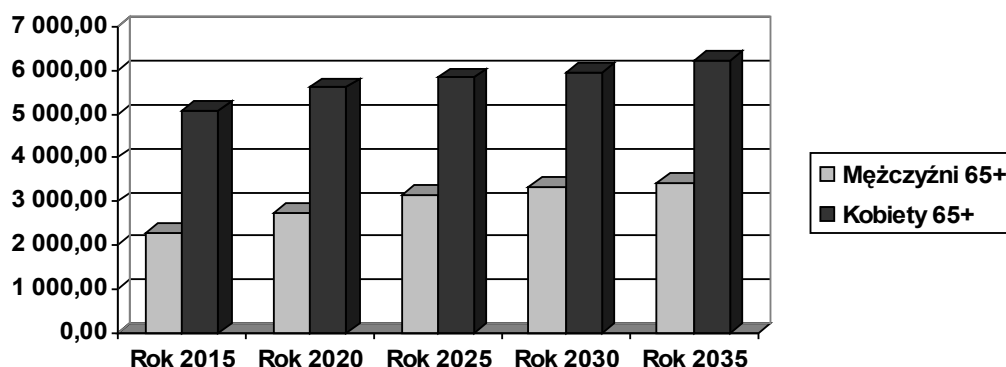
Większość osób w podeszłym wieku zamieszkuje obszary miejskie (60%). Również w miastach, w większym niż na wsiach tempie, wzrasta udział ludzi starszych wśród ogółu ich mieszkańców.⁴ Przyczyną tego zjawiska jest w głównej mierze migracja osób ze wsi do miast.

Wśród osób starszych ponad 50% stanowi ludność z wykształceniem podstawowym. Wykształceniem średnim legitymuje się obecnie ok. 7% osób starszych. Wskaźnik ten będzie wzrastał, gdyż przez ostatnie 20 lat znacznie wzrósł odsetek młodych osób z wykształceniem średnim i wyższym.

³ *Rocznik Demograficzny 2013*, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/rs_rocznik_demograficzny_2013.pdf.

⁴ *Małżeństwo i Rodzina. NIEZALEŻNY KWARTALNIK NAUKOWY - gamologia i familiologia*, <http://www.malzenstwoirodzina->

Wykres 1: Prognoza ludności według płci w Polsce w latach 2015-2035

Źródło: Opracowania własne na podstawie: *Prognoza ludności na lata 2008 - 2035*. GUS, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_L_prognoza_ludnosci_na_lata2008_2035.pdf.

Jak wynika z powyższego wykresu, w kolejnych latach wśród osób w wieku poprodukcyjnym dominować będą kobiety. W roku 2015 stanowić będą prawie 68,9% ludności w wieku emerytalnym, a w 2035 roku - prawie 64,5%. Na wsi kobiety stanowią ok. 61,3% osób w wieku 60 lat i więcej, a w mieście 62,7%.

2.3 Osoby starsze w Częstochowie

2.1.1 Struktura wiekowa mieszkańców Częstochowy

Częstochowa, położona na obszarze 160 km² jest miastem na prawach powiatu i zajmuje pod względem liczby ludności 12 miejsce w Polsce. Liczba mieszkańców według narodowego spisu ludności przeprowadzonego w 2011 r. wynosiła 236 796.

Zgodnie z danymi Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Częstochowy liczba osób zameldowanych na pobyt stały na terenie miasta na dzień 31.12.2013 r. wynosiła 224 835. Porównując dane meldunkowe, dostrzegalny jest coroczny spadek liczby ludności w całym analizowanym okresie. Począwszy od liczby mieszkańców zameldowanych na pobyt stały w roku 2010 - 231 465 osób do 227 619 osób w roku 2012. Oznacza to, że w tym czasie liczba mieszkańców zmniejszyła się o 6630 osób. Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2: Liczba mieszkańców Częstochowy

Rok	2010	2011	2012	2013
mieszkańcy zameldowani na pobyt stały	231465	229453	227619	224835
mieszkańcy zameldowani na pobyt czasowy	5877	5631	5686	5671

Program działań na rzecz seniorów na lata 2014-2020 „Częstochowa seniorom”

razem:	237342	235084	233305	230506
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Źródło: baza z Wydziału Spraw Obywatelskich UMC

W tabeli 3 zestawiono dane z roku 2007 (źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy na lata 2007-2013) oraz roku 2014 (dane na dzień 03.02.2014 r.) z uwzględnieniem trzech grup wiekowych.

Tabela 3: Liczba ludności miasta Częstochowy z podziałem na grupy wiekowe oraz dzielnice

Dzielnica	0-18		19-64		powyżej 65 r. ż.		Różnica		
	2014	2007	2014	2007	2014	2007	0-18	19-64	powyżej 65 r.ż.
Bleszno	752	787	2809	2438	656	628	-35	371	28
Częstochówka-Parkitka	1432	1588	6336	5996	1076	871	-156	340	205
Dźbów	946	1176	3848	3581	890	871	-233	267	19
Gnaszyn-Kawodrza	835	1088	3747	3552	937	819	-253	195	118
Grabówka	739	878	2999	2725	659	483	-139	274	176
Kiedrzyń	541	578	1997	1867	475	379	-37	130	96
Lisiniec	1566	1705	6479	6052	1658	1307	-139	427	351
Mirów	411	472	1553	1381	360	285	-61	172	75
Ostatni Grosz	975	1270	4362	4772	1404	1058	-295	-410	346
Podjasnogórska	470	705	2222	2287	691	724	-235	-65	-33
Połnoc	4369	4615	21270	23590	3906	2024	-246	-2320	1882
Raków	3309	4225	14838	15714	4464	4154	-916	-876	310
Stare Miasto	1892	2781	7655	8663	1936	2301	-889	-1008	-365
Stradom	1896	2141	7931	7412	2016	1777	-245	519	239
Śródmieście	1848	2509	9555	10425	3593	4156	-661	-870	-563
Trzech Wieszczów	1601	2132	7115	7728	2311	1964	-531	-613	347
Tysiąclecie	3361	4356	16471	18849	8837	8033	-995	-2378	804
Wrzosowiak	4240	5054	19778	21957	4354	2804	-814	-2179	1550

Program działań na rzecz seniorów na lata 2014-2020 „Częstochowa seniorom”

Wyczerpy-Aniołów	1654	1916	6491	6130	1323	1054	-262	361	269
Zawodzie-Dąbie	1362	1749	6368	6095	1395	1366	-387	273	29
RAZEM	34199	41725	153824	161214	42941	37058	-7529	-7909	5883

Źródło: baza z Wydziału Spraw Obywatelskich UMC

Z analizy tabeli wynika, że zmniejszyła się liczba osób w wieku 0-18 oraz 19-64, natomiast zwiększyła się liczba osób powyżej 65 r.ż. Dzieci w wieku do lat 6 stanowią obecnie około 6% w ogólnej liczbie mieszkańców miasta, podobnie kształtuje się odsetek osób w grupach wiekowych 7 -12, 13-18 oraz 19-24. Ludność powyżej 65 roku życia stanowi 17% ogólnej liczby mieszkańców.

Najbardziej zaludnionymi dzielnicami miasta są: Północ, Tysiąclecie, Wrzosowiak i Raków. Skupiają na swoim obszarze 109 197 osób, co stanowi 47,6% ogólnej liczby mieszkańców. W dzielnicy Tysiąclecie ludność powyżej 65 roku życia stanowi 31%, natomiast ludność w wieku do 18 lat zaledwie 12,5% w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców tej dzielnicy. Podobnie wygląda sytuacja w Śródmieściu, gdzie osoby powyżej 65 r.ż. stanowią 24%, a do 18 r.ż. 13%. Najmniejszy odsetek osób powyżej 65 lat (12%) zamieszkuje dzielnice: Częstochówka-Parkitka oraz Północ. Szczegółowe dane przedstawia tabela nr 2. Zauważyć można również, że w dzielnicach Północ i Wrzosowiak wysoki odsetek ludności (odpowiednio 25% i 20%) stanowią osoby w wieku 55-64 lata. Porównując obecne dane z tymi z roku 2007 dostrzec można, że w tych właśnie dzielnicach liczba ludności powyżej 65 r.ż. wzrosła o 1.882 osób (Północ) oraz o 1.550 osób w dzielnicy (Wrzosowiak).

Jak wynika z tabeli, seniorzy nie zamieszkują miasta równomiernie, co więcej dzielnice powszechnie uważane - za „stare” np. Śródmieście, szczególnie rejon Alei Najświętszej Maryi Panny, Starego Rynku - wcale nie okazały się za najbardziej zaludnione osobami 60+. W świetle sporządzonej po raz pierwszy mapy wskaźnikowej, najliczniej przez osoby starsze zamieszkała jest dzielnica Tysiąclecie, dopiero na kolejnych miejscach pojawiają się Śródmieście, Stare Miasto, Raków.

Tabela 4: Ludność Częstochowy według grup ekonomicznych w świetle NSP z lat 2002-2011

	2002	2011
Wiek przedprodukcyjny	44200	36455
Wiek produkcyjny	161900	153855
Wiek poprodukcyjny	41300	46486

Źródło: dane z Głównego Urzędu Statystycznego

Przy generalnym spadku liczby mieszkańców, obserwujemy spadek liczby osób w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym, natomiast wzrasta grupa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, co może mieć negatywny wpływ na gospodarkę miasta.

2.1.2 Sytuacja seniorów na terenie miasta

W ramach badań z zakresu spraw społecznych wykonywanych przez Zespół Badań, Analiz i Strategii Rozwoju Edukacji Samorządowego Ośrodka Doskonalenia w Częstochowie, przeprowadzono ankiety w celu poznanie opinii seniorów na temat oferty instytucji samorządowych.

Pozytywne opinie (ocena dobra i bardzo dobra) w zakresie dostępu do instytucji kulturalnych uzyskały: teatr, kino, filharmonia, kluby (46,5%), instytucje publiczne i samorządowe - ZUS, Urząd Miasta, Urząd Skarbowy (41,7%) oraz instytucje związane z edukacją (19,5%).

Badani mieszkańcy źle lub bardzo źle oceniają dostęp do rynku pracy (59,4%), opieki medycznej (40,7%) oraz możliwości uzyskania pomocy społecznej udzielanej przez różne instytucje publiczne oraz organizacje pozarządowe (22,9%).

Tabela 5: Ocena sytuacji osób w wieku senioralnym w Częstochowie

	Bardzo dobrze	Dobrze	Trudno powiedzieć	Źle	Bardzo źle
dostęp do opieki medycznej (n=796)	4,3%	23,2%	31,9%	33,2%	7,4%
dostęp do uzyskania pomocy społecznej - udzielanej przez MOPS i inne instytucje publiczne oraz organizacje pozarządowe (n=794)	1,8%	16,9%	58,4%	18,0%	4,9%
dostęp do edukacji (n=791)	1,4%	18,1%	62,3%	15,2%	3,0%
dostęp do rynku pracy (n=794)	0,1%	3,5%	37,0%	41,6%	17,8%
dostęp do instytucji kulturalnych – teatr, kino, filharmonia, kluby (n=794)	4,2%	42,3%	39,8%	11,3%	2,4%
dostęp do instytucji publicznych - ZUS, Urząd Miasta, Urząd Skarbowy (n=793)	3,7%	38,0%	47,5%	8,2%	2,6%

Źródło: dane z Badania jakościowego i ilościowego z zakresu spraw społecznych na terenie Częstochowy przeprowadzone w 2013 r.

Według respondentów aby poprawić jakość życia tej grupy społecznej należałoby podwyższyć emerytury (23,3%) i zwiększyć dostęp do opieki medycznej (19,5%) oraz do rynku pracy (8,3%). Utrudniony dostęp do świadczeń medycznych jest szczególnie dotkliwie odczuwany przez osoby starsze, które z racji swojego wieku mają coraz więcej dolegliwości zdrowotnych, co pogarsza ich samopoczucie. Seniorzy chcą być jeszcze aktywni zawodowo oraz czuć się jeszcze potrzebni społecznie.

Tabela 6: Działania, które należałoby podjąć, bądź usprawnić aby osobom w wieku senioralnym żyło się lepiej w Częstochowie w opinii badanych mieszkańców (n=313)

Działanie	% odpowiedzi
------------------	---------------------

zwiększyć emerytury	23,3%
dostęp do opieki medycznej	19,5%
dostęp do rynku pracy	8,3%
klub seniora	3,5%
komunikacja	2,6%

Źródło: dane z Badania jakościowego i ilościowego z zakresu spraw społecznych na terenie Częstochowy przeprowadzone w 2013 r.

Według opinii zdecydowanej większości ekspertów, z którymi podczas badań przeprowadzono wywiad, Częstochowa jest miastem przyjaznym seniorom. Ich zdaniem zarówno instytucje samorządowe, jak i organizacje pozarządowe stworzyły w mieście bogatą ofertę skierowaną do osób w wieku senioralnym. Osoby starsze mają ułatwiony dostęp do różnych form spędzania czasu wolnego - uczestnictwa w kulturze, korzystania z miejskiej bazy sportowej i rekreacyjnej oraz edukacyjnej. Ponadto zapewnia się im opiekę medyczną i dba o bezpieczeństwo.

Niektórzy z ekspertów uważają jednak, że potrzeby osób w wieku senioralnym nie są właściwie zaspokajane. W ich opinii seniorzy stanowią bowiem coraz większą grupę osób, która korzysta ze wsparcia instytucji niosących pomoc społeczną. Problemy tych osób związane są przede wszystkim z brakiem odpowiednich środków finansowych na zapewnienie im właściwych warunków bytowych - brak funduszy na np. wyjazdy do sanatorium czy zakup leków. Ponadto ciężka sytuacja tych osób wynika ze sposobu ich postrzegania przez resztę społeczeństwa.

Wszechobecny w naszej kulturze kult młodości sprawia, iż obecnie funkcjonuje negatywny stereotyp człowieka starego - niepotrzebnego, nienadążającego za tempem życia codziennego, bezradnego, niedołęznego i schorowanego. Sytuacja ta powoduje, że obecnie osoby w wieku senioralnym z jednej strony traktowane są jako nieodłączny element społeczeństwa, a z drugiej są z niego wykluczane. Dlatego też edukacja do starości obok zapewnienia odpowiednich środków finansowych powinna stanowić swoiste wyzwanie dla władz miasta i mieszkańców.

Uświadamianie zwłaszcza ludziom młodym specyfiki wieku senioralnego pozwoli zmienić negatywne podejście do tego etapu życia oraz zmotywuje seniorów do podejmowania coraz to nowych wyzwań. Bowiem zdaniem ekspertów osoby w wieku senioralnym są ludźmi o dużym potencjale. Dlatego też, w dużej mierze powinni sami się organizować - tworzyć kluby seniorów, czy bardziej aktywnie angażować się w działania różnych organizacji społecznych.

Analizując potrzeby osób starszych warto poznać opinie pracowników socjalnych którzy bezpośrednio współpracują z omawianą grupą społeczną. Pracownik socjalny jako osoba bezpośrednio zaangażowana w pomoc osobom starszym postrzega je przynajmniej z kilku perspektyw. Po pierwsze jako osoba bezpośrednio wspierająca i pomagająca bezpośrednim użytkownikom

pomocy społecznej. Po drugie jako diagnosta i obserwator środowiska lokalnego posiada wiedzę często przekraczająca wyłącznie zawodowe zainteresowania.

Tabela 7: Czy istnieje zjawisko przemocy domowej wobec osób starszych?

Znam takie przypadki	15,4%
Słyszałem o takich przypadkach	55,4%
Nie znam takich przypadków	14,6%
Nie słyszałam o takich przypadkach	11,5%
Podejmowałem interwencje	3,1%

Źródło: Dane z badań ankietowych przeprowadzonych wśród pracowników socjalnych MOPS w Częstochowie w 2010 r.

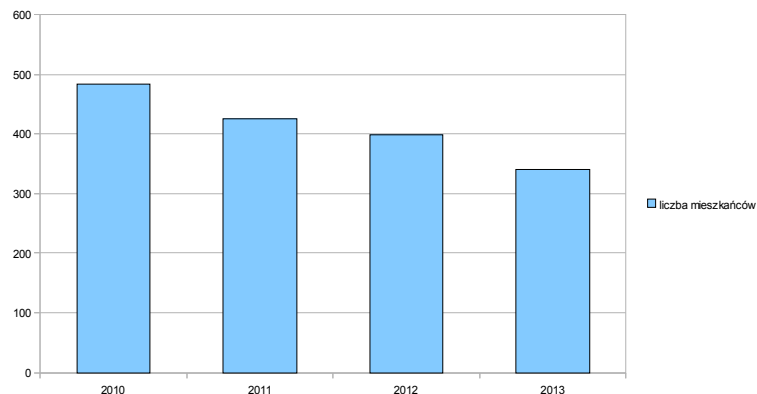
Zjawisko przemocy domowej wobec osób starszych, które można utożsamiać za krańcowy i bardzo dotkliwy przejaw dyskryminacji, nie było obce zdecydowanej większości respondentów: 55,4% z nich odpowiedziało, że słyszało o takich przypadkach, 15,4% stwierdziło, że zna takie przypadki, a 3,1% przyznało, że podejmowało interwencję w takich przypadkach.

3 Formy pomocy dla seniorów

3.1. Usługi opiekuńcze

Jedną z podstawowych form opieki nad osobami starszymi jest świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Usługi świadczone w miejscu zamieszkania oprócz czynności pielęgnacyjno-opiekuńczych obejmują również czynności polegające na zaspokojeniu codziennych czynności życiowych (zakupy, przygotowanie posiłków, palenie w piecu, mycie okien, utrzymanie w porządku i czystości pomieszczeń, pranie w domu lub odnoszenie do pralni, itd.). Liczbę mieszkańców objętych usługami opiekuńczymi przedstawia poniższy wykres:

Wykres 2: Liczba mieszkańców objętych usługami opiekuńczymi w Częstochowie w latach 2010-2013

źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie

Tendencja spadkowa na przestrzeni trzech lat mogła być spowodowana wysokością odpłatności za godzinę usług opiekuńczych.

Od 01.01.2013 r. do 31.12.2013 r. pomocą w formie usług opiekuńczych świadczonych przez Polski Komitet Pomocy Społecznej - Zarząd Okręgowy w Częstochowie (realizator zadania w latach 2013-2015), średnio w miesiącu było objętych 340 osób. Kilka osób oczekuje w kolejce na objęcie tą formą pomocy.

Usługi opiekuńcze świadczone są na rzecz osób samotnych, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy osób drugich, a opiekunowie zobowiązani są do wykonywania w miejscu pobytu podopiecznego czynności pielęgnacyjnych, gospodarczych, opiekuńczych.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze są dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności. Usługi te są świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem.

Usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze na terenie miasta Częstochowy świadczone są przez 5 dni w tygodniu, w uzasadnionych przypadkach, również w soboty, niedziele i dni świąteczne.

3.2. Program Standard Pomocy Społecznej – Interwencja i Wsparcie

Starsi mieszkańcy Częstochowy korzystali również z programu Standard Pomocy Społecznej – Interwencja i Wsparcie. Budżet projektu na lata 2012-2013 wynosił 1 297 157 zł. W ramach pilotażu testowany był model funkcjonowania jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w mieście na prawach powiatu, praca socjalna z osobami starszymi, rodzinami dotkniętymi przemocą w rodzinie, standard interwencji kryzysowej oraz standard usług opiekuńczych.

Projekt realizowany był w partnerstwie z Polskim Komitetem Pomocy Społecznej Zarządem Okręgowym w Częstochowie oraz Częstochowskim Towarzystwem Profilaktyki Społecznej.

W ramach projektu realizowanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie, czyli Lidera, pracownicy socjalni prowadzili pracę grupową z seniorami przy Alei Pokoju 13. Praca grupowa służyła przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób starszych przez ich aktywizację intelektualną, społeczną i fizyczną. Z tej formy pomocy skorzystały 64 osoby.

W ramach tej pracy powstał w marcu 2013 r. „Klub Optymistów”, w którym prowadzone były zajęcia dla seniorów, w tym m.in. język niemiecki, trening pamięci, zajęcia komputerowe, w tym kurs podstaw obsługi komputera i korzystania z Internetu oraz pogadanki na temat zdrowego żywienia i promocji zdrowia prowadzone przez wykładowców Akademii Jana Długosza w Częstochowie.

Ponadto w ramach działań na rzecz seniorów pracownicy socjalni nawiązali współpracę z Technikum Fryzjerskim ZDZ. Wychowawca ww. szkoły poprowadził pogadankę na temat wizerunku seniora i dbania o wygląd, a ponadto wraz z grupą uczniów nieodpłatnie wykonał fryzury dla uczestników spotkania. Spotkanie sprzyjało integracji międzypokoleniowej oraz uwrażliwieniu społeczności lokalnej, w tym osób młodych na problemy osób starszych.

3.3 Częstochowskie Centrum Aktywności Seniorów

Ważną rolę w systemie wsparcia, pełni Częstochowskie Centrum Wsparcia Seniorów. Od 01.03.2013 zadanie zlecone do realizacji przez Stowarzyszenie Częstochowskie Amazonki. Zadaniem Centrum jest koordynacja działań na rzecz seniorów, podejmowanych dotąd przez różne instytucje oraz realizacja wszechstronnej aktywizacji ludzi starszych.

W ramach swojej działalności CCAS:

- prowadzi Dzienny Domu Pomocy Społecznej w Częstochowie przy ul. Staszica 10 w Częstochowie dla 50 osób w wieku senioralnym oraz osób starszych z niepełnosprawnością, który zapewnia opiekę oraz usługi zmierzające do poprawy sprawności psychofizycznej i integracji ze środowiskiem lokalnym,
- zapewnia w Dziennym Domu Pomocy Społecznej 3 posiłki dziennie,
- organizuje imprezy o charakterze integracyjnym,
- umożliwia osobom starszym udziału w imprezach kulturalnych,

- umożliwi osobom starszym otrzymanie wsparcia w postaci żywności oraz pomocy rzeczowej w ramach zbiórek żywności oraz darowizn,
- prowadzi terapię zajęciową wśród seniorów, w tym: muzykoterapię, terapię ruchową, zajęcia edukacyjne,
- prowadzi punkt informacyjny dla seniorów,
- udostępniania wszelkich informacji na prowadzonej stronie internetowej <http://www.ccas.com.pl/>,
- aktywizuje seniorów poprzez prowadzenie rehabilitacji ogólnousprawniającej,
- prowadzi pracę środowiskową w koordynacji z pracownikiem socjalnym,
- organizuje działania pomocowe i interwencji kryzysowej na rzecz seniorów w oparciu współpracę z sektorem publicznym,
- realizuje programy na rzecz rodziny osób starszych,
- prowadzi Klubu Seniora (wspólne śpiewanie, kursy komputerowe, zajęcia plastyczne, spacer, robótki ręczne, szycie, potańcówki, projekcje filmów, wycieczki krajoznawcze z zajęciami sportowymi, warsztaty rękodzieła i malarskie, prelekcje, dyskusje, wspólne wyjścia kulturalne np. koncerty, teatr, operetka, kino, zajęcia sportowe i rekreacyjne (gimnastyka dla seniora, nordic walking, muzykoterapia, TAI-CHI), wieczorki poetyckie, dostęp do Internetu, nauka języka angielskiego, spotkania i imprezy okolicznościowe).

W godzinach od 15.00 do 18.00 pomieszczenia Centrum są dostępne bezpłatnie dla seniorów mieszkających na terenie miasta. Centrum na bieżąco współpracuje z organizacjami, instytucjami i innymi podmiotami działającymi na terenie miasta w celu poprawy i poszerzenia usług świadczonych na rzecz seniorów. W związku z tym organizowane są spotkania, między innymi z lekarzem ogólnym, geriatrą, psychologiem, dietetyczką, kosmetyczką, prawnikiem, przedstawicielami ZUS-u, Straży Miejskiej oraz Policji. Spotkania mają formę prelekcji lub pogadanki, na których seniorzy mogą zdobyć wiele ciekawych informacji.

Z usług Centrum w postaci pobytu w Dziennym Domu Pomocy Społecznej korzysta stale do 50 pensjonariuszy, z oferty Klubu Seniora korzysta ok. 100 osób miesięcznie.

3.4 Domy Pomocy Społecznej

Osobie wymagającej całodobowo opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej.

Na terenie miasta Częstochowy funkcjonują cztery domy pomocy społecznej:

- Dom Pomocy Społecznej w Częstochowie, ul. Kontkiewicza 2 – dla osób przewlekle psychicznie chorych,

- Dom Pomocy Społecznej w Częstochowie, ul. Wieluńska 1 – dla osób w podeszłym wieku,
- Dom Pomocy Społecznej w Częstochowie, ul. Jadwigi 84/86 – dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie mężczyzn,
- Dom Pomocy Społecznej w Częstochowie, ul. Wesolej 14 – dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie kobiet.

Tabela 8: Liczba osób kierowanych przez MOPS i umieszczanych w domach pomocy społecznej

Dom Pomocy Społecznej wg. kategorii	2010		2011		2012		2013	
	Liczba os. skierowanych	Liczba os. umieszczonych	Liczba os. skierowanych	Liczba os. umieszczonych	Liczba os. skierowanych	Liczba os. umieszczonych	Liczba os. skierowanych	Liczba os. umieszczonych
dla os. w podeszłym wieku	79	39	47	24	71	44	77	47
dla os. przew. somatycznie chorych	45	22	53	30	49	41	43	29
dla przewlekłe psychicznie chorych	34	21	19	17	19	20	31	17
dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	3	5	9	5	10	9	13	9

Źródło: dane z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie

Dane wskazują przyczyny wydawania skierowań do domów pomocy społecznej. Na przestrzeni ostatnich trzech lat najwięcej skierowań wydano do domów dla osób w podeszłym wieku. Również często kierowane są osoby do domów dla przewlekłe somatycznie chorych.

3.5 Ośrodek Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimera

W ramach otwartego konkursu ofert co roku Prezydent zleca realizację zadania pn. „Tworzenie i realizacja programów służących organizacji środowiskowego wsparcia dla osób i rodzin z chorobą Alzheimera”. W bieżącym roku jak i w latach ubiegłych zadanie to wykonuje Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Zaburzeniami Psychicznymi i Ich Rodzinom „YAVA”. Ośrodek prowadzony od 20 grudnia 2005 r. jest w Częstochowie przy Alei Pokoju 14. Ośrodek prowadzi wielomodalny program terapeutyczny w skład którego wchodzi:

- leczenie medyczne zapewniające chorym porady lekarzy psychiatrów, leczenie farmakologiczne oraz zabiegi pielęgniarskie,
- program rehabilitacji dla chorych, czyli: rehabilitacja medyczna, terapia wspomnieniowa, afiliacyjny system komunikacji, terapia środowiskowa i walidacyjna, arteterapia, sesje terapeutyczne indywidualne i grupowe.

Tabela 9: Liczba podopiecznych Ośrodka Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimera

Lp.	Rok	Liczba podopiecznych
1.	2011	18
2.	2012	18
3.	2013	15

Źródło: dane ze sprawozdań Stowarzyszenia Pomocy Osobom z Zaburzeniami Psychicznymi i Ich Rodzinom „YAVA”

3.6 Zakłady Opiekuńczo-Lecznicze oraz świadczenia w zakresie pielęgniarstwa długoterminowego domowego

Zakłady Opiekuńczo-Lecznicze to stacjonarne placówki, świadczące całodobowe usługi medyczne, takie jak: leczenie, pielęgnacja, rehabilitacja oraz usługi w zakresie zakwaterowania i żywienia odpowiedniego do stanu zdrowia. Dodatkowym zadaniem tego rodzaju zakładów jest prowadzenie edukacji zdrowotnej dla pacjentów oraz ich rodzin, która sprawia, że późniejsza opieka nad chorym członkiem rodziny w warunkach domowych staje się znacznie łatwiejsza.

Na terenie miasta Częstochowy zlokalizowane są 4 placówki realizujące ww. świadczenia dla osób dorosłych:

- 1) Miejski Szpital Zespolony – Zakład Opiekuńczo-Leczniczy przy ul. Bony 1/3
- 2) Wojewódzki Szpital Specjalistyczny - Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy przy ul. Polskiego Czerwonego Krzyża 1
- 3) Centrum Opieki i Rehabilitacji „Zdrowie” - Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy przy ul. Łukasińskiego 42/48
- 4) Zakład Opiekuńczo-Leczniczy przy Zgromadzeniu Małych Sióstr N.S.M Honoratek przy ul. Ogrodowej 45

Placówki posiadające kontrakt z NFZ na świadczenia w zakresie pielęgniarstwa długoterminowego domowego:

- 1) HOSP-MED. SP z o.o. przy Alei Wolności 68,
- 2) Iwona Markiewicz przy ul. Kopernika 10/12,
- 3) „Nasza Przychodnia” Spółka z o.o. przy Alei Wolności 46,
- 4) Centrum Opieki i Rehabilitacji „Zdrowie” przy ul. Łukasińskiego 42/48,
- 5) „IKO-MED” - prywatne usługi medyczne przy ul. Kopernika 38,
- 6) Przychodnia Lekarska ARS MEDICA BIS przy ul. Mościckiego 7,
- 8) Przychodnia Rodzinna EURO-MED. przy ul. 3-go Maja 16,

- 9) Przychodnia Rodzinna MEDICUS przy ul. Kopalnianej 4,
- 10) Przychodnia Specjalistyczna „Med-Jan” przy ul. Spartakusa 1,
- 11) „Sanus” Sp. Z o.o. przy ul. Kopernika 45,
- 12) Stacja Opieki Pielęgniarskiej Caritas Archidiecezji Częstochowskiej przy ul. Krakowskiej 15/17,
- 13) Stowarzyszenie Pielęgniarsko-Opiekuńcze „Z ufnością w III Tysiąclecie” przy ul. Michałowskiego 30.

3.7 Programy zdrowotne

Mając na uwadze poprawę stanu zdrowia seniorów samorząd częstochowski od wielu lat finansuje realizację programów z zakresu promocji i profilaktyki zdrowotnej.

Przykładem działań podejmowanych na rzecz częstochowskich seniorów są m.in. programy zwiększające dostępność do usług rehabilitacyjno-usprawniających oraz programy zapobiegające chorobom sezonowym.

Tabela 10: Programy zdrowotne realizowane w Częstochowie w latach 2010-2013

Lp.	Nazwa programu	Liczba beneficjentów			
		2010	2011	2012	2013
1.	Profilaktyka chorób nowotworowych w kierunku raka prostaty	przebadano 632 osób	przebadano 198 osób, skierowano 48 osób do diagnostyki	przebadano 230 osób, skierowano 9 osób do diagnostyki	przebadano 303 osób, skierowano 21 osób do diagnostyki
2.	Profilaktyka chorób nowotworowych w kierunku raka jelita grubego	przebadano 652 osób	przebadano 230 osób, skierowano 16 osób do diagnostyki	przebadano 377 osób, skierowano 41 osób do diagnostyki	przebadano 315 osób, skierowano 17 osób do diagnostyki
3.	Szczepienia ochronne przeciwko grypie dla osób powyżej 65 roku życia oraz dzieci do lat 18 chore na schorzenia przewlekłe i nowotworowe	zaszczepiono 1945 osób	zaszczepiono 2460 osób	zaszczepiono 2121 osób	zaszczepiono 2918 osób
4.	„Rehabilitacja i wspieranie aktywności ruchowej dla seniorów, mieszkańców miasta Częstochowy na lata 2013-2017”	-	-	-	10 dniowy cykl zabiegów rehabilitacyjnych przeprowadzono u 610 osób

Źródło: dane z Wydziału Zdrowia UMC

Tabela 11: Wysokość środków przekazanych na realizację programów zdrowotnych w latach 2010-2013

Lp.	Nazwa programu	Wysokość środków przekazanych na realizację programu			
		2010	2011	2012	2013
1.	Profilaktyka chorób nowotworowych w kierunku raka prostaty	10 607,00	10 000,00	26 040,00	22 866,00
2.	Profilaktyka chorób nowotworowych w kierunku raka jelita grubego	12 439,00	10 000,00	26 077,00	23 073,00
3.	Szczepienia ochronne przeciwko grypie dla osób powyżej 65 roku życia	25 311,00	67 727,00	84 406,00	112 934,00
4.	„Rehabilitacja i wspieranie aktywności ruchowej dla seniorów, mieszkańców miasta Częstochowy na lata 2013-2017”.	-	-	-	149 995,00

Źródło: dane z Wydziału Zdrowia UMC

Wychodząc naprzeciw potrzebom seniorów w Częstochowie przyjęto do realizacji program zdrowotny „Rehabilitacja i wspieranie aktywności ruchowej dla seniorów, mieszkańców miasta Częstochowy na lata 2013-2017”. Celem programu jest zwiększenie komfortu życia osób po 65 r. ż. z dysfunkcją narządu ruchu poprzez włączenie ich do programu rehabilitacji i zachęcenie do zwiększenia aktywności fizycznej.

3.8 Place rekreacji ruchowej

Jednym z najważniejszych czynników umożliwiających tzw. „pomyślne starzenie się” jest regularna aktywność ruchowa. Głównym korzystnym oddziaływaniem aktywności ruchowej u osób starszych jest wydłużenie okresu fizycznej sprawności i niezależności – poprawa jakości życia. Trening fizyczny zwiększa wydolność fizyczną u aktywnych fizycznie w porównaniu do prowadzących siedzący tryb życia osób.

W roku 2012 uruchomiono 3 place rekreacji dla seniorów z urządzeniami outdoor-fitness. Powyższe place powstały:

- przy Promenadzie Niemena,
- przy Pasażu Iłłakowiczówny (dzielnica Raków),
- na Skwerze Solidarności.

Z uwagi na fakt, że place rekreacji ruchowej cieszą się bardzo dużą popularnością w roku 2013 powstały kolejne 3 place rekreacji ruchowej dla seniorów w:

- dzielnicach Ostatni Grosz i Północ,
- Śródmieściu przy Częstochowskim Centrum Aktywności Seniorów.

Wszystkie urządzenia outdoor-fitness są podwójne, równocześnie mogą na nich ćwiczyć dwie

osoby. Zamontowane na świeżym powietrzu umożliwiają aktywne formy spędzania czasu. Już pierwsze dni ich działania pokazały, że zewnętrzne siłownie były bardzo potrzebne mieszkańcom naszego miasta. Zewnętrzne siłownie to znakomite miejsca spotkań dla seniorów, rodziców wychodzących z dzieckiem na spacer i dla młodzieży.

Na utworzenie 6 placów rekreacji ruchowej miasto przeznaczyło środki w latach 2012-2013 w łącznej wysokości 425 000,00 zł.

3.9 Kawiarenka dla seniora

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie corocznie prowadzi Akcję „Kawiarenka dla seniora”. Osoby, które ukończyły 60 lat mogą wypić kawę lub herbatę za złotówkę w częstochowskich kawiarniach i restauracjach. Podstawowym celem jest aktywizacja osób w wieku senioralnym oraz umożliwienie tej grupie osób pełniejszego udziału w życiu społecznym naszego miasta. W roku 2013 udział w akcji zadeklarowało 9 restauratorów, zapraszając seniorów do swoich lokali. Seniorzy na podstawie specjalnych karnetów mogli kupić kawę bądź herbatę za symboliczną złotówkę. W roku 2012 z akcji skorzystało ok 400 osób, dla których wydano ponad 2600 karnetów, natomiast w 2013 r. wydano 2000 karnetów.

3.10 Uniwersytety Trzeciego Wieku

Uniwersytety Trzeciego Wieku są najbardziej popularną formą zajęć edukacyjnych wśród osób starszych. Ich głównym celem jest edukacja osób starszych. Jest to formuła działalności edukacyjnej, która przyczynia się do zaspokajania takich potrzeb seniorów, jak: samokształcenie, poznawanie środowiska, poszerzanie wiedzy i umiejętności, wykonywanie społecznie użytecznych działań, wypełnienie wolnego czasu, utrzymywanie więzi towarzyskich, stymulacja psychiczna i fizyczna, a czasem nawet możliwość realizacji młodościowych marzeń. Jednym z czynników, który zdecydował o ich popularności, jest fakt, że wpisują się one w idee edukacji otwartej. Korzystanie z usług większości Uniwersytetów Trzeciego Wieku jest jednak uwarunkowane koniecznością spełnienia pewnych wymagań przez jego przyszłych słuchaczy (np. posiadania statusu emeryta/rencisty, osiągnięcia określonego wieku).

Innymi celami UTW są: rozwój intelektualny, społeczny, aktywność fizyczna osób starszych, wspieranie poszerzania wiedzy i umiejętności seniorów, ułatwianie kontaktów z instytucjami, takimi jak: służba zdrowia, ośrodki kultury, ośrodki rehabilitacyjne, angażowanie słuchaczy w aktywność sportową i turystyczną oraz w aktywność na rzecz otaczającego ich środowiska. Ponadto pełnią istotną rolę na rzecz podtrzymywania więzi społecznych i komunikacji międzyludzkiej wśród seniorów. Na terenie miasta działają 3 Uniwersytety Trzeciego Wieku znajdujące się na następujących uczelniach wyższych:

- Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej działający od października 2004 roku,

- Wydziale Pedagogicznym Akademii Jana Długosza, działający od 1994 roku,
- Akademii Polonijnej, działający od 2006 roku.

Łącznie w zajęciach uczestniczy ok. 2000 słuchaczy. Proponowane formy zajęć to min. zajęcia taneczne, ćwiczenia z rysunku, nauka języka angielskiego, rosyjskiego, francuskiego, niemieckiego i włoskiego, zajęcia komputerowe, wykłady z literatury, historii sztuki, zdrowia, muzyki, astronomii, rekreacji oraz poezji, spotkania klubu fotograficznego, joga. Ponadto słuchacze oprócz zajęć uczestniczą w wielu imprezach kulturalnych. Organizowane są wyjścia do teatru, filharmonii, Ośrodka Promocji Kultury Gaude Mater, atrakcyjne wycieczki, rajdy, kuligi i spacer. Uniwersytet urządza tradycyjne spotkania oplatkowe i wielkanocne.

3.11 Karty Częstochowski senior

Zarządzeniem nr 1487/13 Prezydenta Miasta Częstochowy z dnia 23 maja 2013 r. w sprawie realizacji uchwały Nr 232/XX/2007 Rady Miasta Częstochowy z dnia 13 grudnia 2007r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy na lata 2007-2013” w zakresie działań na rzecz seniorów z późn. zm. przyjęto projekt pn. „Częstochowa seniorom”. Założeniem projektu jest udostępnienie częstochowskim seniorom oferty zniżek, rabatów i promocji, celem zachęcenia ich do korzystania z wielu aktywnych form socjalizacji. Projekt jest przeznaczony dla osób w wieku 60+, zamieszkałych na terenie miasta Częstochowy, którzy dzięki posiadaniu karty "Częstochowski Senior", mogą skorzystać z promocji przygotowanych przez Partnerów Projektu. W bazie Partnerów znajdują się:

- kawiarnie,
- instytucje kultury,
- obiekty sportowe i rekreacyjne,
- klub fitness,
- usługi medyczne, rehabilitacyjne i fizjoterapeutyczne,
- szkoły językowe,
- biuro tłumaczeń,
- usługi fryzjerskie i kosmetyczne,
- taxi,
- ośrodki wypoczynkowe i sanatoryjne.

Osoby zainteresowane uczestnictwem w projekcie otrzymują Kartę, którą legitymują się w punktach usługowych, które przystąpią do projektu. Przedsiębiorcy, którzy wyrazili chęć przystąpienia do projektu, w ramach prowadzonej działalności świadczą częstochowskim seniorom usługi na preferencyjnych warunkach odpłatności.

Na dzień 31.12.2013 r. wydano 4280 Kart „Częstochowski senior”, natomiast w bazie partnerów znajduje się aktualnie 66 przedsiębiorców.

Do promocji ww. przedsięwzięcia uruchomiona została też strona internetowa www.karty.czestochowa.pl, na której to znajdują się wszystkie aktualne informacje o projekcie.

3.12 Dofinansowanie imprez na rzecz seniorów

W ramach otwartych konkursów ofert Prezydent Miasta Częstochowy udziela organizacjom pozarządowym dotacji na realizację zadań publicznych z zakresu wspierania inicjatyw na rzecz osób starszych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Celem tego zadania jest integracja społeczna i przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych. Dofinansowano m.in. następujące zadania:

- prowadzenie klubów seniora,
- rehabilitację osób starszych i samotnych,
- imprezy integracyjne dla częstochowskich seniorów,
- przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych,
- działania międzypokoleniowe,
- warsztaty edukacyjne,
- aktywizację osób starszych znajdujących się w trudnej sytuacji materialno-bytowej.

W latach 2010-2013 udzielono dotacji na ww. zadania w wysokościach określonych w tabeli 12.

Tabela 12: Wykaz udzielonych dotacji w latach 2010-2013

Lp.	Rok	Kwota
1.	2010	38 500,00 zł
2.	2011	35 250,00 zł
3.	2012	25 500,00 zł
4.	2013	27 000,00 zł

Źródło: dane Wydział Promocji Zatrudnienia i Spraw Społecznych UMC

3.13 Miejska rada seniorów

W celu zapewnienia seniorom wpływu na sprawy dotyczące społeczności miasta uchwałą Nr 854/LXVIII/2014 z dnia 16 stycznia 2014 r. Rada Miasta Częstochowy powołała Miejską Radę Seniorów. Głównymi celem Miejskiej Rady jest słuzenie seniorom poprzez reprezentowanie ich interesów wobec władz Miasta. Rada ma charakter opiniodawczy, doradczy i inicjatywny dla władz Miasta i działała w następujących obszarach:

- 1) zapobieganie i przełamywanie marginalizacji seniorów,

- 2) wspieranie aktywności ludzi starszych,
- 3) profilaktyka i promocja zdrowia seniorów,
- 4) przełamywanie stereotypów na temat seniorów i starości oraz budowanie ich autorytetu,
- 5) rozwój form wypoczynku, dostępu do edukacji i kultury,
- 6) mieszkalnictwo dla seniorów.

Do zadań Rady należy:

- 1) ścisła współpraca z władzami Miasta przy rozstrzyganiu o istotnych oczekiwaniach i potrzebach ludzi starszych,
- 2) przedstawianie propozycji w zakresie ustalania priorytetowych zadań w perspektywie krótko- i długookresowej oraz inicjowanie działań na rzecz seniorów,
- 3) monitorowanie potrzeb seniorów również w zakresie ochrony zdrowia dla seniorów,
- 4) wydawanie opinii i formułowanie wniosków, służących rozwojowi działalności na rzecz seniorów,
- 5) zgłaszanie uwag do aktów prawa miejscowego dotyczące seniorów,
- 6) inicjowanie działań mających na celu upowszechnianie współpracy Miasta Częstochowy ze środowiskiem osób starszych,
- 7) informowanie społeczności miasta o szczególnych kierunkach działalności podejmowanych przez służby miejskie i partnerów pozarządowych na rzecz środowiska seniorów,
- 8) upowszechnianie wiedzy o możliwościach osób starszych, ich potencjale społecznym, ale także potrzebach i oczekiwaniach, a więc konieczności realnego wpływu na decyzje podejmowane przez władze lokalne, w tym w szczególności na jakość wszelkich usług, oferowanych z myślą o seniorach.

3.14 Program Aktywności Lokalnej

Dnia 12 września 2013 r., w imieniu wszystkich instytucji miejskich, Prezydent Miasta Częstochowy podpisał porozumienie lokalne z przedstawicielem organizacji pozarządowych działających w sferze seniorów, tj. prezesem zarządu Okręgowego Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej w Częstochowie. Celem partnerstwa jest pomoc w opracowaniu i realizacji działań związanych z polityką miasta na rzecz seniorów, dotyczącym działań na rzecz aktywizacji seniorów. Liderem partnerstwa jest Gmina Miasto Częstochowa, odpowiedzialna m.in. za:

- 1) reprezentowanie Partnerów,
- 2) koordynowanie, w tym monitorowanie i nadzorowanie prawidłowości działań Partnerów przy realizacji zadań wynikających z Programu,
- 3) zapewnienie udziału Partnerów w podejmowaniu decyzji i realizacji zadań, na zasadach określonych w niniejszym porozumieniu,
- 4) wsparcie Partnerów w realizacji powierzonych zadań,
- 5) zapewnienie sprawnego systemu komunikacji z Partnerami,
- 6) koordynację działań dotyczących upowszechniania informacji o partnerstwie.

głównym ww. porozumienie to pomoc w opracowaniu i realizacji działań na rzecz seniorów.

Partnerzy, wymienieni w tabeli 13, są odpowiedzialni m.in. za realizację następujących zadań:

- 1) z zakresu udziału w życiu kulturalnym,
- 2) rekreacji ruchowej, sportowej lub podobnych działań,
- 3) oświatowych,
- 4) promocyjnych.

Tabela 13: Wykaz partnerów w Programie Aktywności Lokalnej

Lp.	Nazwa partnera
1.	Uniwersytet Trzeciego Wieku przy Wydziale Pedagogicznym Akademii im. Jana Długosza
2.	Uniwersytet Trzeciego Wieku przy Akademii Polonijnej w Częstochowie
3.	Uniwersytet Trzeciego Wieku przy Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej
4.	Stowarzyszenie Auxilio Venire
5.	Stowarzyszenie Częstochowskie Amazonki
6.	Stowarzyszenie Profilaktyki i Wspierania Rodzin Prometeusz
7.	Stowarzyszenie Częstochowa 2020
8.	Polski Związek Niewidomych - Okręg Śląski - Delegatura w Częstochowie
9.	Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Okręgowy w Częstochowie
10.	Stowarzyszenie "Tacy sami"
11.	Stowarzyszenie "Wybierzmy Przyszłość"
12.	Częstochowskie Stowarzyszenie "Jesteśmy Razem"
13.	Akademia Seniora
14.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Zarząd Okręgowy w Częstochowie
15.	Nasz Senior
16.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Dziennikarstwa Obywatelskiego Zarząd Główny w Częstochowie
17.	Fundacja Mimo Lat
18.	Klub seniora przy Miejskim Domu Kultury
19.	Stowarzyszenie Senior-Tur
20.	Biblioteka Publiczna im. dr. Władysława Biegańskiego
21.	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie

Źródło: dane Wydział Promocji Zatrudnienia i Spraw Społecznych UMC

4 Misja, obszary działania, cele

4.1 Misja

Poprawa jakości życia osób w wieku 60+ poprzez zaspokojenie ich potrzeb i oczekiwań, zwiększenie aktywności, wzmocnienie integracji międzypokoleniowej oraz kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego obrazu seniorów.

4.2 Obszary działania

4.2.1 Obszar I: Zdrowie i profilaktyka zdrowotna

Cel strategiczny: Tworzenie optymalnych warunków ukierunkowanych na utrzymanie i poprawę zdrowia seniorów.

Cel szczegółowy 1: Podnoszenie jakości i dostępności do usług medycznych i rehabilitacyjnych

Działanie 1.1. Rozwój opieki geriatrycznej ukierunkowany na poprawę diagnostyki, leczenia i rehabilitacji.

Działanie 1.2. Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia publicznego finansowania leczenia, diagnostyki i rehabilitacji w dziedzinie medycyny geriatrycznej.

Działanie 1.3. Rozwój usług na rzecz seniorów w formie wsparcia całodobowego i dziennego.

Działanie 1.4. Rozwój umiejętności i poprawa sprawności ruchowej seniorów.

Działanie 1.5. Wykorzystanie dobrych praktyk w zakresie organizacji działalności podmiotów leczniczych z uwzględnieniem potrzeb osób starszych.

Działanie 1.6. Rozwój kształcenia służb ochrony zdrowia w zakresie opieki nad seniorami.

Cel szczegółowy 2: Utrzymanie sprawności fizycznej, psychicznej i zdrowotnej seniorów

Działanie 2.1. Prowadzenie badań profilaktycznych i programów zdrowotnych.

Działanie 2.2. Podejmowanie działań nakierowanych na zwiększenie aktywności seniorów.

Działanie 2.3. Tworzenie placów rekreacji ruchowej dla seniorów.

4.2.2 Obszar II: System wsparcia – infrastruktura i usługi socjalne

Cel strategiczny: Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, przeciwdziałanie wykluczeniu

społecznemu osób starszych.

Cel szczegółowy 1: Wsparcie osób starszych w swoim środowisku.

Działanie 1.1. Podnoszenie jakości i dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych.

Działanie 1.2. Wspieranie placówek wspomagających osoby starsze (dienne domy pobytu, kluby seniora i inne).

Działanie 1.3. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom starszym będącym w trudnej sytuacji materialnej.

Działanie 1.4. Inicjowanie działań samopomocowych – pomoc sąsiedzka.

Działanie 1.5. Rozwój działalności i wsparcia Częstochowskiego Centrum Aktywności Seniorów.

Cel szczegółowy 2: Rozwój systemu opieki nad osobami starszymi niemogącymi samodzielnie funkcjonować w swoim środowisku.

Działanie 2.1. Wspieranie tworzenia rodzinnych domów pomocy.

Działanie 2.2. Zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej.

Działanie 2.3. Podnoszenie kwalifikacji pracowników pomocy społecznej w zakresie potrzeb seniorów.

Działanie 2.4. Wsparcie rodzin opiekujących się osobami niesamodzielnymi.

Cel szczegółowy 3: Rozwój systemu informacji i poradnictwa

Działanie 3.1. Koordynacja działań podejmowanych przez podmioty na rzecz seniorów poprzez rozwój współpracy z Częstochowskim Centrum Aktywności Seniorów.

Działanie 3.2. Rozpowszechnianie informacji o dostępności do usług świadczonych na rzecz osób starszych przez instytucje i organizacje.

Działanie 3.3. Rozwój pracy socjalnej wobec seniorów przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie i organizacje pozarządowe.

Cel szczegółowy 4: Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w realizacji usług świadczonych na rzecz osób starszych.

Działanie 4.1. Zlecenie organizacjom pozarządowym usług publicznych z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia częstochowskich seniorów.

Działanie 4.2. Rozszerzenie działań Częstochowskiego Centrum Aktywności Seniorów poprzez włączenie w działalność podmiotów zajmujących się problematyką osób starszych.

Działanie 4.3. Współpraca instytucji w zakresie tworzenia systemu wsparcia na rzecz osób starszych.

Działanie 4.4. Rozwój działalności Programu Aktywności Lokalnej dla seniorów.

4.2.3 Obszar III: Aktywność i udział w życiu społecznym seniorów

Cel strategiczny: Rozwój aktywności społecznej, kulturalnej i zawodowej osób starszych

Cel szczegółowy 1: Wzrost aktywności osób starszych w życiu społecznym.

Działanie 1.1. Wspieranie podmiotów działających na rzecz aktywizacji osób starszych.

Działanie 1.2. Realizacja programów i projektów w zakresie aktywizacji osób starszych.

Działanie 1.3. Realizacja projektu „Częstochowski senior”.

Działanie 1.4. Rozwój wolontariatu wśród osób starszych – reaktywacja „Banku czasu seniora”.

Działanie 1.5. Wspieranie istniejących i nowo powstających form aktywizacji osób starszych (uniwersytet trzeciego wieku, kluby seniora).

Działanie 1.6. Promowanie w środowisku seniorów form aktywnego spędzania czasu wolnego.

Działanie 1.7. Rozwój usług edukacyjnych adresowanych do osób starszych.

Działanie 1.8. Zwiększenie oferty usług rekreacyjnych, mających na celu rozwój zainteresowań seniorów

Działanie 1.9. Kontynuacja działań na rzecz funkcjonowania Miejskiej Rady Seniorów.

Cel szczegółowy 2: Wzrost aktywności osób starszych w życiu kulturalnym.

Działanie 2.1. Zwiększenie dostępności do oferty kulturalnej.

Działanie 2.2. Promowanie twórczości artystycznej seniorów (festiwale, przeglądy, strony internetowe).

Cel szczegółowy 3: Promocja aktywności osób starszych

Działanie 3.1: Organizacja konkursów promujących aktywność osób starszych.

Działanie 3.2: Organizacja konferencji, spotkań i innych wydarzeń prezentujących i promujących aktywność osób starszych.

Działanie 3.3. Prezentacja dobrych praktyk w dziedzinie aktywności osób starszych.

4.2.4 Obszar IV: Integracja międzypokoleniowa

Cel strategiczny: Wzmocnienie integracji międzypokoleniowej

Cel szczegółowy 1: Promowanie i wzmocnienie solidarności między pokoleniami.

Działanie 1.1. Organizacja międzypokoleniowych spotkań integracyjnych, kulturalnych, edukacyjnych, okolicznościowych itd.

Działanie 1.2. Realizacja projektów i inicjatyw międzypokoleniowych.

Działanie 1.3. Wspieranie inicjatyw mających na celu promowanie właściwych relacji międzypokoleniowych.

Działanie 1.4 Promowanie pozytywnego wizerunku osoby starszej.

5 Wskaźniki

Cel	Wskaźniki	Źródło informacji o wskaźnikach
Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych		
Podnoszenie jakości i dostępności do usług medycznych i rehabilitacyjnych	- liczba miejsc geriatrycznych na terenie miasta, - ilość przeprowadzonych programów zdrowotnych	ZD, placówki służby zdrowia
Utrzymanie sprawności fizycznej, psychicznej i zdrowotnej seniorów	-ilość nowych inicjatyw nakierowanych na zwiększenie aktywności seniorów. ilość placów rekreacji ruchowej dla seniorów.	NGO's, CCAS, PZS, MOPS, IZ, UTW
Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych		
Wsparcie osób starszych w swoim środowisku.	ilość osób korzystających z usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych. -liczba podmiotów świadczących usługi opiekuńcze. - ilość placówek wspomagających osoby starsze (dienne domy pobytu, kluby seniora i inne). - wysokość środków przeznaczonych na pomoc finansową i rzeczową osobom starszym. - ilość podjętych inicjatyw samopomocowych – pomoc sąsiedzka, - liczba osób korzystających z usług Częstochowskiego Centrum Aktywności Seniorów.	MOPS, NGO's,
Rozwój systemu opieki nad osobami starszymi niemogącymi samodzielnie	- liczba rodzinnych domów pomocy, -liczba osób z terenu miasta umieszczonych domach pomocy społecznej, - liczba pracowników pomocy społecznej przeszkolona w zakresie potrzeb seniorów.	MOPS
Rozwój systemu informacji i poradnictwa	- ilość punktów informujących o usługach świadczonych na rzecz osób starszych przez instytucje i organizacje.	NGO's, CCAS, UTW
Rozwój aktywności społecznej, kulturalnej i zawodowej osób starszych		
Wzrost aktywności osób starszych w życiu społecznym	- wysokość środków z budżetu miasta przeznaczonych na dofinansowanie realizacji przez	PZS,CCAS, UTW

	<p>organizacje pozarządowe zadań w obszarze wsparcia częstochowskich seniorów.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ilość podmiotów współpracujących z Częstochowskim Centrum Aktywności. - ilość inicjatyw edukacyjnych adresowanych do osób starszych. - ilość projektów rekreacyjnych skierowanych do seniorów. 	
Wzrost aktywności osób starszych w życiu kulturalnym.	- ilość projektów zwiększających dostępności do oferty kulturalnej,	KPS, Biblioteka Publiczna im. dr. Władysława Biegańskiego, Filharmonia Częstochowska im. Bronisława Hubermana, Miejski Dom Kultury w Częstochowie, Ośrodek Kultury Filmowej w Częstochowie, UTW
Promocja aktywności osób starszych	<ul style="list-style-type: none"> - ilość projektów promujących twórczość artystyczną seniorów (festiwale, przeglądy, strony internetowe), - ilość przeprowadzonych konkursów promujących aktywność osób starszych, - ilość zorganizowanych konferencji, spotkań i innych wydarzeń prezentujących i promujących aktywność osób starszych. 	KPS, CCAS, Miejski Dom Kultury w Częstochowie, UTW, NGO's
Promowanie i wzmocnienie solidarności między pokoleniami.		
Promowanie i wzmocnienie solidarności między pokoleniami.	- ilość zorganizowanych międzypokoleniowych spotkań integracyjnych, kulturalnych, edukacyjnych, okolicznościowych itd.	CCAS, MOPS, KPS, Ed

6 Monitoring i ewaluacja

Monitoring będzie polegał na gromadzeniu informacji i sprawozdań od podmiotów uczestniczących w Programie i kontrolowaniu efektów jego realizacji.

W celu oceny realizacji Programu i efektywności zamierzonych rezultatów, zostaną poddane okresowej ocenie działania, podjęte dla uzyskania poszczególnych celów.

Trafność, efektywność i celowość przyjętych działań zostanie oceniona na podstawie analizy rocznych sprawozdań.

Podmiotami realizacyjnymi program są m. in. na dzień przyjęcia ww. dokumentu:

- Urząd Miasta Częstochowy,
- Częstochowskie Centrum Aktywności Seniorów,
- Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,
- Uniwersytety III Wieku,
- Jednostki edukacyjne i instytucje kulturalne,
- Zakłady opieki zdrowotnej,
- Zakłady opiekuńczo-lecznicze,
- Spółki miejskie,
- Organizacje pozarządowe, Kościoły i związki wyznaniowe.

7 Podsumowanie

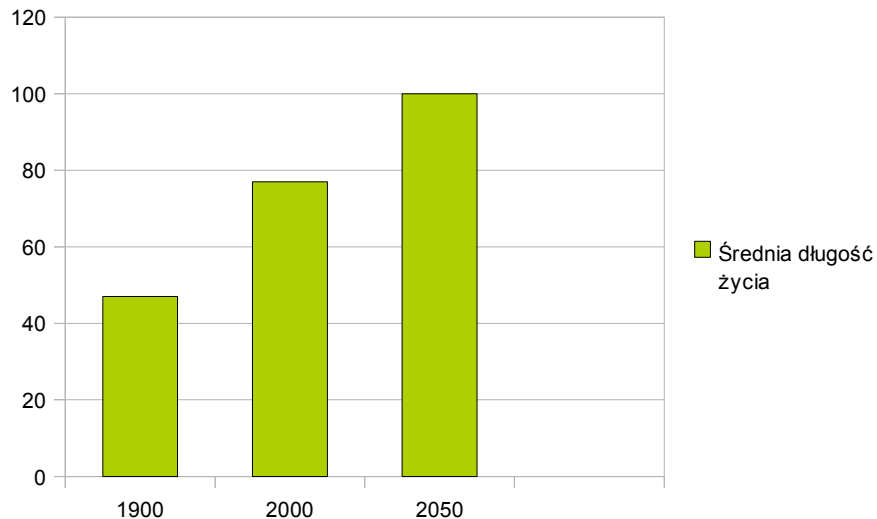
Analizując sytuację demograficzną Częstochowy, bardzo widoczne jest zjawisko starzejącego się społeczeństwa, w sposób analogiczny do pozostałych terenów Polski. Dalsze ignorowanie tego oczywistego faktu grozi nieprzystosowaniem miasta do zaspokajania potrzeb jego obywateli. Wychodząc naprzeciw nowym wyzwaniom w dziedzinie wspierania osób w wieku senioralnym konieczne jest wdrażanie rozwiązań wpływających na podnoszenie jakości życia osób starszych.

Częstochowski program działań na rzecz seniorów na lata 2014-2020 „Częstochowa seniorom” ma na celu stworzenie miasta jeszcze bardziej przyjaznego osobom w wieku senioralnym. Zawarte w nim cele i działania realizowane będą w zależności od posiadanych przez Gminę Miasto Częstochowa i jednostki realizujące Program, środków finansowych.

Założenia zawarte w niniejszym Programie są odpowiedzią na badania przeprowadzone przez Polskie Towarzystwo Medycyny Prewencyjnej i Przeciwstarzeniowej, które przewidują do 2050 r. wzrost liczby ludzi w podeszłym wieku o 400 proc.

Jak wynika z badań prowadzonych przez Towarzystwo nad przeciętnym wiekiem ludzi na przestrzeni wieków, Średnia długość życia prognozowana na rok 2050 wynosi 100 lat. Szczegółowy obraz średniego wieku przedstawia poniższy wykres:

Wykres 3: Średnia długość życia na przestrzeni wieków

źródło: badania Polskiego Towarzystwa Medycyny Prewencyjnej i Przeciwstarzeniowej.

Niewątpliwym faktem, którego nie należy lekceważyć jest to, że obecnie żyje na świecie 140000 ludzi którzy osiągnęli lub przekroczyli wiek stu lat, w roku 2050 ma ich być milion. Odpowiadając na takie zapotrzebowanie, będące kolejnym etapem ewolucji należy uznać, że już dziś niezbędne jest podejmowanie działań, począwszy od najniższych szczebli samorządowych.

Przewodniczący
Rady Miasta Częstochowy

(-) Zdzisław Wolski